

SPOL IN SPOLNA RAZLIKA

1 KONCEPTUALIZACIJA SPOLA

BIOLOŠKI (sex)

R. Stoller

Glede na **fizične okoliščine**:

- kromosome,
- zunanje in notranje genitalije oz.
- reproduktivne organe,
- hormonska stanja,
- sekundarne znake (značilnosti).

Turnerjev sindrom: samo kromosom X.

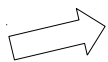
Hermafroditi: M in Ž genitalije.

Transseksualci: čutijo se kot pripadniki drugega spola.

Teorija spolne razlike: na oblikovanje spola ne vpliva le **družba in kultura**, tudi **nezavedni procesi** (identifikacija in želja).

S. de Beauvoir:

- M je norma, Subjekt,
- Ž je odstopanje, Drugi.

DRUŽBENI (gender)

Glede na **družbene vidike** spolne razlike:

- dojemanje samega sebe,
- naše mesto v d. strukturi glede na spol,
- pripisane osebnostne lastnosti,
- pripisane spolne vloge.

Izoblikovanje **spolne identitete** določajo kulturni in družbeni procesi in situacije (**Ann Oakly**).

Je neodvisno od biološkega spola. Dr. spol je navzven viden kot **seštevek lastnosti** (obnašanje, govorjenje, kretnje).

Predstave – kaj je primerno za Ž in M se spreminjajo skozi čas:

- odnos do fizične moči M,
- do Ž telesa,
- do spolnosti.

2 SPOL, BIOLOGIJA IN PRAKTIČNOST

L. Tiger in R. Fox – **BIOGRAMATIKA**

Biogramatiki M in Ž se močno **razlikujeta**:

- **M** (agresivni, dominantni, podvrženi hormonom /testosteron/, za težja dela),
- **Ž** (rojevanje, skrb za otroke, gensko določena čustvena ves med materjo in otrokom).

K. Björkvist – **Do treh let NI RAZLIK**

»Malčki so kot živali« - med njima **ni bistvenih razlik** (vsi so agresivni).

Deklice se nato poskuša **odvaditi**:

- izogiba se jih napadalnega boja,
- ne seznanjajo jih z obrambnim,
- zato iščejo nove oblike izražanja – besede.

J. Bowlby – MATERNALNA DEPRIVACIJA

Če otrok ne izkusi **normalnega razvoja** v otroštvu (topel, intimen, stalen odnos z materjo), doživi kasneje **osebne motnje**.

Kritike: ni nujno samo mater, ampak kdorkoli. Gre za občutek varnosti.

3 SPOL IN KULTURA

G. P. Murdock – DELITEV DELA V DRUŽBI

Biološke razlike so temelj za spolno specifično delitev dela v družbi. Družba se tako učinkovito **organizira**:

- **M** (večja fizična moč – težja dela),
- **Ž** (manjša moč – lažja dela).

Delitev je univerzalna (ovrže veliko sociologov).

T. Parsons – INSTRUMENTALNO (M) in EKSPRESIVNO (Ž) delo

Taka spolna delitev dela je **nujna**, saj se vlogi **dopolnjujeta** in ustvarjata družinsko **solid**.

Murdock

Parsons

Bowlby

- zaposlenost žensk ima skrajšani posledice za otrokov razvoj.

4 SPOL IN SOCIALIZACIJA

Za oblikovanje spola je najpomembnejša **primarna socializacija**, vendar tudi **kasnejša obdobja**. Do 6. leta otrok ve, ali je deček ali deklica, ne ve pa, da je spol nemogoče zamenjati.

Dejavniki socializacije:

- **starši** – glede na spol se odzivajo različno, poskrbijo za zunanjo podobo,
- **igra** – zaznamovane igrače utrjujejo vloge,
- **zgodbe, knjige, učbeniki** – specifične vloge likov (aktivne in pasivne) utrjujejo pričakovanja,
- **vzgojitelji/ce, učitelji/ce** – pričakovanja,
- **šola in pedagoški proces** (dekleta postajajo bolj izobražena),
- **mediji** – podobe moškosti in ženskosti.

5 SPOL IN DRUŽBENE NEENAKOSTI

Raziskovalcem se spolna razlika v preučevanju slojevitosti dolgo **ni zdela pomembna**. Za enoto so si vzeli **moškega** ali **družino**. Danes izpeljujejo dr. položaj Ž iz položaja M:

- dohodki Ž so pomembni za ekonomsko stanje družine,
- zaposlitev Ž vpliva na dr. položaj M, ne samo nasprotno,
- položaj M ni vedno višji od Ž, M ni vedno odločilen,
- družin z Ž kot edino hranilko je vse več.

Spol pomembno **vpliva** na družbeni položaj. **Spolna neenakost** je **starejša** in **globlja** od razrednih (feministke). **Spolna slojevitost** je ena od dr. slojevitosti, pri nje je treba upoštevati: **moč, delitev dela in spolne vloge**.

5.1 MOČ

V večini družb imajo **M večjo moč kot Ž**:

- v **javni sferi** (politični voditelji, direktorji...),
- v **zasebni sferi** (patriarhalna tradicija).

5.2 DELITEV DELA (po spolu)

Pripisovanje **primernih različnih del:**

- Ž – reproduktivna dela,
- M – produktivna dela.

Murdock in Provost – zaradi
FIZIČNE MOČI:

- **M** – lov, delo s težkimi materiali,
- **Ž** – delo na zemlji, prinašanje vode, kuhanje.

Kritika: tudi Ž dela zahtevajo veliko fizične moči.

Sanday in Collins – zaradi
POTREBE PO JASNI IDENTITETI:

M in Ž se **definirajo skozi to, kar delajo:**

- ekskluzivna dolžnost Ž: dojenje in nega dojenčka,
- ekskluzivna dejavnost M: vojskovanje,
- vertikalna in horizontalna segregacija Ž.

5.3. SPOLNE VLOGE

Pričakovanja družbe do M in Ž in **predstave**, kaj je za njih primerno in kaj ne.

Člani družbe vedno **sprejmejo:**

- pričakovanja, vezana na spol,
- neenakost, ki izhaja iz tega.

Kritika feministk - **spolna vloga:**

- ni **naučena** in **nespremenljiva**
- je rezultat **individualnega dela**
- na oblikovanje vplivajo:
- **okoliščine** (struktura in kultura družbe)
- **stereotipi** (značilnosti spolov, počasi se spreminjajo, **M. Mead**).

Kathleen Gerson – **4 POTI**
ODLOČITEV Ž K DELU:

- **tradicionalna:** polno materinstvo, kot kariera, ostanejo doma,
- **vmesna:** več delovnih aspiracij; ambivalenten odnos do materinstva; zgodaj poročene in razočarane – pogosto se ločijo in vključijo v trg delovne sile,
- **netradicionalna:** želijo poklicno kariero, vendar z urejenimi domačimi razmerami – kombiniranje obojega,
- **dom kot pribežališče:** razočarane v sferi dela, vrnejo se v dom - »raj na zemlji«.

5.4 SEGREGACIJA

HORIZONTALNA SEGREGACIJA (glede na poklic in dejavnost)

Ž se zaposlujejo v:

- storitvenih dejavnostih (trgovina, gostinstvo),
- skrbstvenih poklicih (zdravstvo, varstvo),
- industriji (tekstilna in živilska).

Na njo **vplivajo:**

- spolno specifična socializacija,
- način oblikovanja spolnih vlog,
- mnenje »pravi po naravi«,
- seksizem (institucionalni).

Seksizem: različno vrednotenje dela po spolu (M plačani več kot Ž), diskriminatorna obravnava Ž.

Feminizacija poklicev je kot **problem**, maskularizacija pa **ni**.

VERTIKALNA SEGREGACIJA (glede na hierarhično lestvico zaposlenih):

- Ž zasedajo mesta v sredini in na spodnjem delu,
- malo Ž na vodilnih položajih (tudi v feminiziranih poklicih),
- razlike v plačah (M dobijo več).

6 SPOL IN POLITIKA

Prehod iz **matriarhata** v **patriarhat**:

- **maskularizacija** politike,
- **izključitev Ž** iz drž. pravic in politike,
- **kontradiktorna narava demokracije** (prizadevanje za pravice, a izključevanje Ž),
- potisk Ž v **zasebno sfero** (izjeme: kraljice, žene pomembnih mož).

Ž ostajajo **zunaj politike**:

- kasneje pridobljena **formalna pravica** in
- **volilna** pravica,
- **prepoved delovanja** v političnih strankah,
- tudi danes so **manjšina**.
- izjema – skandinavske države.

Politika je pomembna – **odloča o življenju** ljudi. **J. S. Mill** – če Ž ni zraven, njihovi interesi ne bodo uresničeni. Predstavljajo ½ človeštva.

7 KRATKA ZGODOVINA FEMINIZMOV

Ni enotne feministične definicije. Fem. se razlikujejo **po izhodišču** (liberalni, marksistični, socialistični, radikalni, eksistencialistični, postmoderni, psihoanalitični).

Nastal je v evropskem **razsvetljenstvu**. Zaznamujejo ga **zahodne meščanske** korenine. Nekatera Ž gibanja ga zato **zavrnejo**:

- sovjetska – **Aleksandra Kollontaj** (raje pojem **emancipacija Ž**)
- indijska
- obarvane ameriške Ž – **Alice Walker** (raje pojem **womanist**)
- vzhodnoevropska – **Jirina Siklova**

Lastnosti feminizma:

- **mobilizira** Ž k spreminjanju odnosov med spoloma,
- spreminjanje podrejenega položaja Ž,
- je danes **enakovreden pristop** v družboslovju
- spremlja vsakdanja dogajanja,
- je **interdisciplinaren**,
  - o povezuje se z drugimi disciplinami in
  - o s fem. aktivistkami, zagovorniki Ž populacije.

3 vidiki ideologije feminizmov:

- **predmet proučevanja** so Ž, njihov položaj in izkušnje v družbi,
- **proučujejo** v glavnem Ž,
- je **kritična in aktivistična**, skuša ustvariti za Ž boljši svet.

ZGODNJI FEMINIZEM (konec 18. stol.),

- naravne pravice človeka,
  - o M in Ž so enaki,
  - o človek dela razlike,
- **Mary Wollstonecraft**.

»**ZLATA DOBA**« **FEMINIZMA** (1870-1920):

- enakost M in Ž,
- gibanje (volilno, ekonomske pravice, enakost pred zakonom).

MODERNI FEMINIZMI:

- različni teoretski pristopi,
- tudi razlike med Ž samimi.

Zgodnji fem. zanemari **razlike znotraj kategorije Ž** (rasne, razredne, nacionalne, religiozne položajne). Pomembna je bila **mobilizacijska moč**.

Proti **enotnemu ženskemu subjektu** protestirajo:

- obarvane ženske (najnižje po spolu in barvi),
  - homoseksualke,
  - nezaposlene,
  - migrantke,
- zato se fem. začne **pluralizirati** (nove točke).